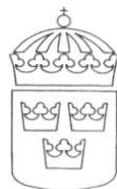

Riksdagens protokoll

1992/93:65

Fredagen den 19 februari

Kl. 9.00 – 10.17
13.00 – 13.01

Protokoll
1992/93:65

1 § Ledighet

Svar på interpellation och fråga

Tredje vice talmannen meddelade att *Ulla Tillander* (c) ansökt om sjukledighet under tiden den 23 februari–den 2 april.

Kammaren biföll denna ansökan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Anna Corshammar-Bojerud* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för *Ulla Tillander*.

Ajournering

På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 9.01 att ajournera förhandlingarna till kl. 9.15, då statsrådet *Bo Könberg* väntades anlända till kammaren för att lämna svar på interpellation 70 och fråga 361.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 9.15.

2 § Svar på interpellation 1992/93:70 och fråga 1992/93:361 om åtgärder mot tobaksrökning

Anf. 1 Statsrådet *BO KÖNBERG* (fp):

Herr talman! Jag beklagar att jag har förorsakat denna försening av kammarens handläggning av frågorna.

Stefan Kihlberg har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att säkerställa att människor inte mot sin vilja skall tvingas till passiv rökning, vilka andra åtgärder jag avser att vidta för att minska tobaksrökningens skadeverkningar, vilka konkreta resultat och överväganden Tobaksutredningens förslag hittills resulterat i samt vilka hinder jag ser i arbetet med kraftfulla åtgärder för att minska tobaksrökning och skydda människor mot ofrivillig passiv rökning.

Liisa Rulander har frågat mig om jag anser att lagförslaget om ny tobakslag tillräckligt skyddar våra ungdomar.

Då interpellationen och frågan rör samma ämnesområde besvaras de i ett sammanhang.

Det är givetvis mycket angeläget att tobaksbruket minskas. Detta gäller både det direkta bruket och s.k. passiv rökning. Jag håller helt med Stefan Kihlberg om att rökning inte får ske på medmänniskornas bekostnad. Regeringen beslöt därför den 4 februari i år att överlämna en remiss till Lagrådet med förslag till en tobakslag. Proposition med förslag om en sådan lag beräknas kunna överlämnas till riksdagen under nästa månad.

Liisa Rulander understryker att det är angeläget att ungdomar hindras från att börja använda tobak och ser det som nödvändigt med ett förbud mot all tobaksreklam. I förslaget till en tobakslag föreslås inte några ytterligare begränsningar av tobaksreklamen. Anledningen härtill är främst att riksdagen vid behandlingen av den s.k. folkhälsopropositionen (prop. 1990/91:175 Om vissa folkhälsofrågor) sommaren 1991 dels ställde sig bakom ett förslag från den förra regeringen om att inte införa någon åldersgräns för inköp av tobak, dels uttalade att vi i Sverige bör avvakta EG:s ställningstagande till ett förslag om förbud mot tobaksreklam innan vi i vårt land lägger fram ett förslag på detta område. EG har ännu inte tagit ställning i frågan. När så sker avser jag att föreslå regeringen att återkomma med kompletterande förslag.

När det gäller Liisa Rulanders direkta fråga om jag anser att nu framlagt lagförslag tillräckligt skyddar våra ungdomar, vill jag understryka att jag anser att enbart en lag inte kan ge tillräckligt skydd, ens om den innehåller förbud mot reklam och andra mera långtgående restriktioner. För att kunna nedbringa användningen av tobak fordras åtgärder av olika slag. Information och spridande av kunskaper både bland ungdomar, allmänheten i övrigt och bland olika yrkeskategorier är ett viktigt inslag, prispolitiken ett annat. Enligt min mening är det emellertid också viktigt med viss lagreglering som komplement till övriga åtgärder.

Stefan Kihlbergs påstående att inget konkret har hänt på området efter det att Tobaksutredningen lade fram sitt betänkande håller jag inte med om. Att en skattehöjning med 19 öre per cigaretter och motsvarande höjning på andra tobaksvaror infördes den 1 december i fjol anser jag vara en mycket konkret åtgärd, som har en konsumtionsdämpande effekt. Eftersom ungdomar är mera känsliga för prishöjningar på tobak än vuxna, bedöms åtgärden medföra att särskilt ungdomar minskar sin rökning som en följd av att priset stigit. Enligt vad jag erfarit har priset för ett paket cigaretter ökat med ca 20 %, eller 5 kr, sedan skatten höjdes.

Vidare har Folkhälsoinstitutet inrättats. En av institutets viktigaste uppgifter är att arbeta för att minska användningen av tobak. För detta ändamål har ett särskilt tobaksprogram upprättats.

Stefan Kihlberg tar vidare upp att föreningen Läkare mot tobak inte tagits emot i regeringskansliet. Jag vill med anledning därav påpeka att jag för min del tagit emot många personer som velat framföra synpunkter i tobaksfrågan. Ett sådant besök begärdes av en grupp som representerade flera organisationer, bl.a. föreningen Läkare mot tobak. Denna besöksgrupp tog jag

emot den 10 juni i fjol. Däremot har föreningen inte separat begärt att få träffa mig eller mina medarbetare i Socialdepartementet.

Som hinder för att minska tobaksrökningen ser jag främst marknadsföringen, vilken de resursstarka tobaksföretagen sköter mycket effektivt, samt det starka beroende som nikotin medför och som gör det svårt att sluta röka och snusa när vanan väl är etablerad. När det gäller skydd mot passiv rökning är det min förhoppning att den tobakslag som regeringen inom kort kommer att föreslå riksdagen att anta skall visa sig vara ett steg i rätt riktning. Jag är medveten om att vissa anser att förslaget inte är tillräckligt långtgående. Med anledning härav vill jag framhålla att jag kommer att följa utvecklingen med uppmärksamhet och återkomma med ytterligare förslag om detta skulle visa sig nödvändigt.

Anf. 2 STEFAN KIHMBERG (nyd):

Herr talman! Först vill jag framföra ett varmt tack till statsrådet för svaret, även om jag måste erkänna att jag blev besviken. Jag saknar i svaret tecken på handlingskraft och engagemang för människors hälsa.

Statsrådet säger följande i sitt svar: "Jag håller helt med Stefan Kihlberg om att rökning inte får ske på medmänniskornas bekostnad. Regeringen beslöt därför den 4 februari i år att överlämna en remiss till Lagrådet med förslag till en tobakslag." Statsrådet fortsätter: "När det gäller skydd mot passiv rökning är det min förhoppning att den tobakslag som regeringen inom kort kommer att föreslå riksdagen att anta skall visa sig vara ett steg i rätt riktning. Jag är medveten om att vissa anser att förslaget inte är tillräckligt långtgående."

Förhoppningar är nog bra, men jag anser att de inte räcker långt om man vill förändra till ett bättre samhälle. Det krävs krafttag om vi skall få till stånd rökfria arbetsplatser och slippa passiv rökning.

Jag skall inte beskriva tobaksrökningens vådor. Om dessa är alla överens. Tobaksrök är vår tids största hälsofara. Alla är överens om detta. Läkare, experter och t.o.m. rökare instämmer i detta. Tobak dödar fler människor än kokain, heroin, aids, bränder, mord, självmord, alkohol och trafikolyckor tillsammans gör. En jämförelse mellan åtgärderna mot dessa hälsorisker och dem som görs mot tobaksrökning blir nästan generande.

Beräkningar säger att 100 miljoner människor i Europa dör för tidigt på grund av rökning. Jag tycker att det är viktigt att göra en distinktion mellan passiv och aktiv rökning. Jag missunnar inte någon vuxen människa sin rätt att röka, men – som jag skrev i min interpellation – det får inte ske på andra människors bekostnad.

Det är ju precis vad som sker i dag, eftersom det inte finns mer än frivilliga restriktioner för offentliga platser, restauranger och liknande. Det är en självklarhet att det borde finnas något slags generalklausul. Generellt gillar jag inte generalklausuler, men här tror jag att det skulle vara av värde att man slog fast att det är varje människas självklara rätt att slippa passiv rökning.

Konsekvenserna blir att rökning inte kan tillåtas i t.ex. offentliga lokaler, men man skall naturligtvis inrätta röktrum eller dragskåp för dem som vill röka.

Prot. 1992/93:65
19 februari 1993

Svar på interpellation och fråga

Om man tillämpade den lagstiftning som finns redan i dag hade man kunnat undvika rökning på arbetsplatser och med fängelse straffa arbetsgivare som bryter mot lagen. Jag tänker på Arbetarskyddsstyrelsens anvisningar och föreskrifter. I tobaksrök finns nämligen två ämnen som båda är klassade på den s.k. a-listan, vilket innebär att de är helt förbjudna och icke får förekomma på arbetsplatser.

Om någon typ av kopiator hade släppt ut bråkdelen av vad en cigarrett släpper ut, hade den varit totalförbjuden och inte fått finnas på arbetsplatser. Lagstiftningen finns – det har också framgått av en artikel i Läkartidningen. I enlighet med den svenska arbetsmiljölagen har Arbetarskyddsstyrelsen utfärdat en kungörelse som förbjuder vissa cancerogena substanser i arbetslokaler.

Detta innebär att det finns ett förbud mot tobaksrök i arbetslokaler i teorin men inte i praktiken, eftersom man inte tillämpar lagen. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att denna lagstiftning inte tillämpas. Jag blir än mer orolig när statsrådet uttalar förhoppningar. Det krävs mer. Även om man i en ny tobakslag skulle införa liknande bestämmelser, krävs det att man tillämpar lagen och använder sig av sanktioner.

Den som bryter mot föreskrifterna i arbetsmiljölagen kan faktiskt straffas med böter eller t.o.m. fängelse.

Det är också pinsamt att jämföra med andra länder när det gäller passiv rökning. I USA, Canada, Australien, Nederländerna, Tyskland, Finland och Norge har man mycket hårdare lagstiftning än i Sverige. Vi brukar ju berömma oss av att ligga långt framme i liknande sammanhang. Det gör vi verkligen inte.

Den första fråga man möter på en amerikansk restaurang gäller om man vill sitta i "smoking section" eller i "non-smoking section", dvs. om man vill sitta i avdelningen för rökare eller i avdelningen för icke-rökare. I Sverige är det trots allt fortfarande undantag att restauranger har bord för icke-rökare.

Det är värre än så. Även detta vördade hus berörs. Det är i stort sett omöjligt att gå in i riksdagen utan att tvingas röka. Man kan inte röra sig i huset utan att tvingas röka eftersom rökning är tillåten i t.ex. passager, foajén och bankhallen. Där tvingas alla passera.

Jag skall återkomma i min replik till frågan om åtgärder mot den aktiva rökningen. Jag tycker att det mest allvarliga är den passiva rökningen, därför att den innebär att människor tvingas att röka mot sin vilja.

Anf. 3 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Statsrådet säger i sitt svar att det givetvis är angeläget att tobaksbruket minskas. Han fortsätter med att säga att det både gäller det direkta bruket och s.k. passiv rökning. Det är med besvikelse jag konstaterar att det är tomma fraser utan innehåll.

Statsrådet hänvisar i svaret avslutningsvis till att resursstarka tobaksföretag sköter sin marknadsföring så effektivt att den utgör ett hinder för att minska tobaksrökningen. Det är ju just här en tobakslag kan komma in!

Det är inte marknadskrafterna eller de resursstarka som skall avgöra hur människors hälsa skall vara. Där måste staten få komma in och lagstifta mot det som är destruktivt.

Jag har i min fråga pekat särskilt på ungdomarnas utsatta situation. Det är inte så att endast en lag kan skydda dessa ungdomar tillräckligt. Inte någon skyddas enbart av lagar. Det är dock med lagar som vi politiker kan ange riktningen för det vi med vackra ord försöker säga.

Föräldrar, skolan och samhället är föredömen både på gott och på ont. Attityder kan vi däremot inte lagstifta om. Här menar jag att en lag för det vi kan lagstifta om skulle vara bra.

På en skola i Kristianstad har man gjort en undersökning där resultat från alla skolor redovisas. Jag har hört från den person som skickat redovisningen till mig att också statsrådet har fått ett exemplar via post. Undersökningen visar att många ungdomar på de skolor som har störst antal rökare har rökande föräldrar och förebilder på skolan som röker. Bara detta faktum visar hur tydligt det är att förebilder är viktiga.

Här kommer reklamen in som en sorts förebild och en sorts falsk njutning. Man får sällan med de negativa konsekvenserna, även om statsrådet talar om utbildning och information. Det räcker inte med utbildning och information. Attityder kan vi inte lagstifta om. Det är alltså andra åtgärder som måste till, och då får inte marknadskrafterna styra. Barn gör inte som vi säger utan som vi gör. Därför är förebilderna viktiga.

Det finns också andra hälsorisker att tänka på – sådana som inte har tagits upp tillräckligt många gånger i det här sammanhanget. Stefan Kihlberg har på ett utmärkt sätt pekat på mycket av den passiva rökningens hälsorisker. För speciellt ungdomar är rökningen en inkörsport till bruk av annat. Ingen som inte har rökt cigaretter röker hasch. Man börjar med rökning och fortsätter kanske sedan till andra droger. Där kommer haschet in.

Jag har själv arbetat med ungdomar och vet att detta är sanning. Jag tycker att det skulle vara fruktansvärt om vi inte skulle kunna komma åt problemen och lösa dem på ett positivt sätt. Det är fruktansvärt att vi vuxna inte kan föregå med gott exempel.

Vems frihet gäller det egentligen? Jag undrar i vems intresse vi håller tillbaka en så effektiv lag, om vi inte kan lagstifta om t.ex. reklamförbud och åldersgräns för inköp. Det är viktigt att vi ställer den frågan, därför att det är vår framtid och vår ålderdom det handlar om. Vem skall ta hand om oss, om vi inte tar hand om dem som skall ta hand om oss, när vi inte kan ta hand om oss själva?

Tobaksrökningen får inte tabubeläggas. Självfallet skall de som vill röka få röka. Men de får inte göra det på vår bekostnad, eller på våra ungdomars och barns bekostnad. Jag skulle vilja att statsrådet betonar frågan om i vems intresse vi agerar.

Anf. 4 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Den 8:e världskonferensen om tobak och hälsa ägde rum i Buenos Aires i april 1992. I konferensens inledning uttalade USA:s högste hälso- och sjukvårdschef följande, som vi redan har hört Stefan Kihlberg citera i dag:

"I i-länderna orsakas fler dödsfall varje år av rökning än av sammanlagda dödsfall av heroin, kokain, trafikolyckor, dödsfall i bränder, självmord och aids."

Vi vet att man i vårt land talar om ett dödstal om kanske 10 000–12 000 människor vars död direkt eller indirekt har förorsakats av rökning.

WHO:s högsta medicinska ledning gav samma besked, och man arbetar för en tobakspolitik med långsiktigt handlingsprogram.

Även i EG-kommissionens arbete mot cancer läggs stor vikt vid tobaksfrågan. Flera EG-länder har förbjudit tobaksrökning i lokaler avsedda för allmänheten, och man har totalförbud för reklam, även s.k. förtäckt reklam, för tobaksprodukter. I flera länder har man satt en åldersgräns för inköp av tobaksvaror.

Många tror att rökning har blivit ett betydligt mindre problem i Sverige än det tidigare har varit. Så är fallet i ett längre perspektiv. I mitten av 1960-talet var ungefär hälften av de män som var 16 år och äldre dagligrökare mot 26 % av männen 1990–1991. Däremot har snusningen bland pojkar och yngre män ökat sedan slutet av 1960-talet. Åren 1990–1991 var 25 % av kvinnorna dagligrökare.

Det finns en oroande tendens från slutet av 1980-talet till en ökning av rökningen bland barn och ungdomar. År 1991 uppgav sig 19 % av pojkarna och 27 % av flickorna vara rökare. Om vi går tillbaka till 1985 finner vi att motsvarande siffror i årskurs 9 i grundskolan var 16 % bland pojkarna, alltså 3 % lägre, och 21 % bland flickorna, dvs. hela 6 % lägre. Det finns således en oroande tendens att speciellt unga flickor börjar röka, en tendens som är i ökande.

När man tar del av det tandlösa och till utplåning menlösa förslag till ny tobakslag som regeringen långt om länge har lyckats samla ihop sig till, fylls man av stigande förvåning. I det förslag som har överlämnats till Lagrådet för yttrande går man igenom tobaksbrukets historia, hälsoperspektivet och skadeverkningarna. Man visar att fler och fler länder i Norden, övriga Europa och andra delar av världen har tagit till drastiska åtgärder för att ingen mot sin vilja skall utsättas för tobaksrök och för att försöka hindra nya generationer från att fastna i ett beroende som är svårt att bryta.

Man redogör för de förslag som Tobaksutredningen kom fram till i sitt betänkande (SOU 1990:29). Vad blir sedan resultatet av allt detta? Näst intill ingenting. Man slår in redan öppna dörrar. Jag frestas att säga: Det bidde inte ens en tumme – det bidde ingenting. Det är verkligen inte ett dokument som regeringen har någon som helst anledning att vara stolt över. Det är inte heller ett dokument som vi som tillhör regeringsunderlaget i riksdagen har någon som helst anledning att vara stolta över. Det är inte ett dokument som tyder på någon ansvarskänsla eller någon vilja att åstadkomma en förändring till det bättre när det gäller folkhälsan.

Statsrådet Könberg kallas ibland sjukvårdsminister. Jag skulle hellre vilja kalla honom sjukvårds- och hälsominister, men i detta fall borde han i stället tituleras sjukminister. Han talar om att det är angeläget att tobaksbruket minskar. Hur skall man då uttrycka en sådan angelägenhet? Man kan fråga sig om det budskap som regeringen framför genom sitt förslag till ny tobakslag uttrycker någon högre angelägenhetsgrad i önskemålet om att se en minskning av tobaksbruket.

Kan det verkligen vara statsrådet Bo Könbergs mening att detta är det

enda som regeringen lyckats åstadkomma, det enda som man lyckats gemensamt komma fram till?

Inbillar sig verkligen regeringen att svenska folket skall kunna ta de hälsorisker som tobaksbruket innebär på allvar, när regeringen funnit för gott att så uppenbart negligera dessa risker genom det som den har uttryckt i förslaget till ny tobakslag?

Jag fick häromdagen en påminnelse från Göteborgs allergikommitté, en kommitté som har utsetts av kommunfullmäktige i Göteborg. Den har med förvåning tagit del av innehållet i det förslag till proposition om ny tobakslag som har remitterats till Lagrådet.

Kommittén uttalar att med den kunskap som finns i dag, som är väl vetenskapligt dokumenterad, kommer situationen för ett mycket stort antal allergiker inte att förbättras. Det finns ingen annan luftförorening än tobaksrök som så klart är skadlig. Den påverkar utvecklingen av allergier och astma och åstadkommer en försämring hos personer som redan har astma och allergi.

Jag återkommer senare till detta.

Anf. 5 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag har inte kommit hit för att gnälla på sjukvårdsministern utan snarare för att framhålla att jag tycker att lagrådsremissen tyder på att det förslag till tobakslag som regeringen avser att framlägga har blivit betydligt mera realistiskt än vad i varje fall jag hade anledning att befara tidigare.

Låt mig först säga att det för mig är självklart att rökning och tobaksbruk är skadliga för hälsan. Faktum är att tobaksbruk är en av de farligare aktiviteter som vi kan ägna oss åt i livet. Vi sänker medellivslängden med kanske fem till tio år genom att röka. Det är också oomtvistligt att det är bra om tobaksbruket i samhället minskar.

Jag tycker att det är rimligt att man straffbeskattar tobak för att på det viset försöka att hålla tobakskonsumtionen nere. Jag tycker att det är rimligt att satsa skattepengar på upplysning och information, inte minst till ungdomar. Jag tycker också att det är rimligt att införa restriktioner, särskilt för att komma åt det problem som Stefan Kihlberg nämnde, dvs. att skydda tredje man.

Men frågan är – och det är det som tobakslagen gäller: Hur långt skall man gå när det gäller förbud och restriktioner?

Jag menar att de olika uppfattningar som kommer till uttryck i debatten – också här i dag, t.ex. mellan mig och Ingrid Näslund – inte speglar olika inställning till tobaksbruket. De olika uppfattningar som uttrycks speglar olika inställning till lagstiftningen och politiska beslut som instrument för att påverka mänskligt beteende. Jag menar att Ingrid Näslund har en övertro på detta, medan jag har ett betydligt större mått av realism.

Debatten handlar mycket om ansvarsfördelningen mellan å ena sidan oss som individer, föräldrar och lärare, å andra sidan politiker, riksdag och beslutsfattare.

Min ett och ett halvt år gamla dotter Camilla, som just nu far omkring ute i kammarfoajén, röker inte. Jag hoppas att hon inte heller kommer att börja

Prot. 1992/93:65
19 februari 1993

Svar på interpellation och fråga

röka. Men frågan är: Är det mitt, hennes mors och hennes eget ansvar, eller är det riksdagens ansvar att tillse detta?

Inte heller min 15-åriga son, som nu är i skolan, röker, och jag hoppas att han inte skall börja göra det. Men frågan är vem som har huvudansvaret för det? Är det jag, han själv, hans mor eller kammarens ledamöter som skall ta ansvaret för detta?

Visst kan politikerna ge mig och andra föräldrar stöd för att försöka tillse att barnen inte börjar röka. Men jag tror exempelvis inte att förslaget om en 15-årsgräns är särskilt bra, även om det verkar oerhört handlingskraftigt, Ingrid Näslund, att efterlysa en åldersgräns. Jag tror inte att det hade hjälpt mig som förälder att hindra min son Mattias från att börja röka. Jag tror tvärtom att risken hade varit att han hade börjat röka just på grund av den.

Kammarens ledamöter skulle göra en mycket större insats för att hindra ungdomar från att börja röka, om de inte föreskrev en sådan gräns. När jag var tio år gammal smög man sig in i en buske och tjuvrökte, eftersom vuxenvärlden reagerade mot det. Men i dag reagerar inte de vuxna. Om min son har tjuvrökt – och det har han naturligtvis gjort – har han aldrig mött en riksdagsledamot på gatan som har tagit honom i örat och sagt: Unge man, inte skall du väl hålla på och röka! Så gör inte dagens riksdagsledamöter och andra vuxna. Man vänder sig till det politiska samhället, till beslutsfattarna i riksdagen, och säger: Detta är er sak. Ni måste lagstifta.

Jag menar att detta speglar ett i grunden felaktigt förhållningssätt till vad som bör vara föremål för politiskt beslutsfattande och en övertro på politikernas möjligheter att påverka mänskligt beteende.

Flera här har talat om antalet människor som dör i rökning och jämfört med antalet människor som dör i trafiken eller till följd av kokain- eller heroinmissbruk. Men jag skulle vilja peka på en åkomma som sjukvården har väldigt svårt att komma till rätta med, och i det sammanhanget är siffran för mortaliteten, dödligheten, 100 %. Den åkomman är livet. Det är farligt att leva. I längden är det fullständigt utsiktslöst i det avseendet.

Vilken bör den politiska uppgiften då vara? Vad bör målet för folkhälsopolitiken vara? Jo, det bör vara att försöka förebygga ohälsa och utslagning. Det är ett gott skäl för att vi skall försöka minska rökningen så mycket som möjligt. Men kärnan är inte livslängden, inte hur många som dör av den ena eller den andra åkomman och inte ens hur länge man lever. Kärnan är i stället människors livskvalitet så länge de lever.

Jag skulle vilja framhålla att livskvalitet faktiskt är ett ganska subjektivt begrepp. Den person som motionerar för litet och som röker och tar en konjak till kaffet lever kanske på ett dumt sätt från vetenskaplig utgångspunkt. Men det sättet att leva kan vara livskvalitet för den personen. Det måste även Sveriges riksdag ha respekt för. Framför allt gäller det att inte över-skatta möjligheterna att med politiskt beslutsfattande nå resultat.

Vi har faktiskt nått ganska bra resultat på andra vägar. Vi har gjort åtskilligt, men mycket återstår när det gäller att komma till rätta med problemen med rökning för tredje man. Mycket har dock, som sagt, hänt: Sammanträdesrum är rökfria. Tunnelbanor är rökfria. Det finns rökfria hotellrum. Rökning förekommer aldrig i t.ex. post- och banklokaler eller i Systembolagets

butiker. Sjukhusen är rökfria. Rökning förekommer inte längre i taxibilar osv.

Vi har nått långt med upplysning: Debutåldern bland ungdomar är högre i dag än tidigare. Rökningen har minskat under 80-talet både bland män och bland kvinnor – om än främst bland män, och då från en högre nivå.

Vi har alltså nått resultat genom upplysning, genom att försöka sprida de kunskaper som vi trots allt har om rökningens faror. Jag tror att det är den rätta vägen. Den vägen är mycket mera konstruktiv och med tanke på den djupare innebörden också betydligt mera moralisk. Det skall jämföras med tron på att riksdagen med ett elegant klubbslag och långtgående restriktioner kan lösa de problem och komma till rätta med de vådor som rökningen medför.

Jag har inte läst lagrådsremissen utan bara tidningarnas rapporter om vad regeringens proposition kommer att innehålla. Men jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse över den realism som sjukvårdsministern och regeringen i övrigt har visat i den här frågan.

Anf. 6 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag vet inte vad jag skall vara mest bekymrad över. Jag har ju fått både kritik och beröm i den här diskussionen. Men låt oss försöka få litet proportioner på innehållet.

Tobaksfrågan är vad gäller hälsorisker den största frågan i Sverige. Det finns förvisso frågor som i någon mening är betydligt allvarigare. Jag tänker då närmast på alkoholbruket och de sociala effekterna av detta. Men rent hälsomässigt råder det inget tvivel om att tobaksbruket är den enskilda faktor som förorsakar den största ohälsan.

En mängd saker i samhället påverkar naturligtvis utvecklingen vad gäller tobaksbruket, t.ex. om detta kommer att öka eller minska. Nu diskuterar vi nästan enbart frågan om den tobakslag som regeringen avser att nästa månad presentera för riksdagen, och det kan vi förstås göra. Men till bilden hör också i hög grad en sådan sak som prispolitiken. Den aktiva prispolitik som vi i Sverige bedrivit på olika områden när det gäller gifter – jag tänker då på både alkohol och tobak – är förstås ett verksamt medel för att få en lägre konsumtion än vad vi eljest skulle ha haft.

För bara några månader sedan – det var i december – fattade riksdagen på regeringens förslag beslut om en höjning av tobaksskatten som jag tror är kraftigare än som någonsin varit fallet. Det är klart att det har effekter på tobaksbruket. Allra mest gäller det förstås, som jag nämnde i mitt svar till Stefan Kihlberg, ungdomarna.

Sedan skall jag gå in på de konkreta saker som finns med i det lagförslag som för närvarande finns hos Lagrådet. I lagförslaget tas upp just några av de saker som Stefan Kihlberg klagar över. Stefan Kihlberg klagar över att det i dag i Sverige bara finns restriktioner som bygger på frivillighet och att man på vissa ställen, t.o.m. i Svea rikes riksdag, kan utsättas för icke önskvärd rök. Det handlar alltså om icke frivillig rökning. Lagförslaget syftar till en förbättring av situationen i just detta avseende.

Om man vill kan man, som Ingrid Näslund gör, påstå att detta är menings-

Prot. 1992/93:65
19 februari 1993

Svar på interpellation och fråga

löst eller verkningslöst. Men jag tror inte att hon egentligen gör tobaksfrågan så att säga någon tjänst genom den beskrivningen.

Lagförslaget innehåller en klar uppmaning till arbetstagare och arbetsgivare att ge sig i kast med frågan om bruket av tobak på arbetsplatser, speciellt – som det uttrycks i aktuell lagparagraf – för att förhindra att någon mot sin vilja utsätts för rök. Om/när den föreslagna lagstiftningen träder i kraft har alltså Stefan Kihlberg avsevärt större möjligheter att se till att han på sin arbetsplats, dvs. här i riksdagen, slipper utsättas för rök, om de parter som lagstiftningen åsyftar tar sitt ansvar i enlighet med lagstiftningen. Tas inte det ansvaret, får väl riksdagen i egenskap av lagstiftare pröva frågan om hur man skall bära sig åt för att få riksdagen som arbetsgivare att skärpa sig. Men jag hoppas att det inte skall behöva bli aktuellt.

Vad gäller övriga lokaler, exempelvis hotell och restauranger, föreskrivs i förslaget en skyldighet att se till att det på alla hotell finns hotellrum som är rökfria. Man skall veta att man, om man tar in på ett sådant hotell, har en god chans att få ett rum där man slipper rök.

Vidare föreskrivs det att man på restauranger med mer än 50 platser skall ordna att en del av utrymmet är fritt från tobaksrök.

Dessutom föreskrivs åtgärder vad gäller offentliga lokaler av olika slag.

En del kan tycka, och jag har full respekt för den åsikten, att man skulle kunna gå längre och förbjuda rökning på alla hotell och restauranger, på arbetsplatser osv. Jag kan alltså ha respekt för den uppfattningen. Däremot har jag väldigt svårt att förstå den som i likhet med Ingrid Näslund hävdar att detta är lika med noll och ingenting. Otvivelaktigt innebär föreslagna åtgärder i stället ett steg åt det håll som exempelvis Ingrid Näslund önskar.

De två frågor som väl väckt mest diskussion i debatten hittills är dock inte dessa nämnda, utan det är frågan om tobaksreklamen och frågan om åldersgränser. Båda dessa förslag fanns med i den gamla tobaksutredningen. Som jag nämner i mitt svar till Stefan Kihlberg råder det inget tvivel om att marknadsföringen har effekt. Alla vi som tror på t.ex. marknadsekonomi tror att marknadsföringen har effekt på konsumtionen.

Som jag i egenskap av regeringens föredragande i de här frågorna ser saken är problemet att denna riksdag med synnerligen bred majoritet våren 1991 sade: Vi vill inte ta ställning till frågan förrän EG har gjort det. Dåvarande riksdagsmajoritet, i vilken det parti jag företräder inte ingick, visste mycket väl att enstaka EG-länder hade förbjudit tobaksreklam. Man ville ändå avvakta den övergripande EG-prövningen. Inom EG är man inte klar i den frågan. Detta redovisar jag som skäl till att frågan inte tagits upp i det här sammanhanget.

Så till frågan om åldersgränser. Också den frågan behandlade riksdagen i samband med folkhälsopropositionen våren 1991. Föredraganden i den dåvarande regeringen gjorde bedömningen på grundval av inkomna remissvar från organisationer som i första hand anknyter till barn och ungdom. Jag tänker på ERG, En rökfri generation, och på Hem och Skola. Dessa avstyrkte förslaget om åldersgränser. Det gjorde man med den klassiska motiveringen om "förbjuden frukt" och litet av det som Mikael Odenberg var inne på.

Personligen är jag inte alldeles säker på att det resonemanget håller. Jag har tidigare uttalat mig för åldersgränser i samband med remissbehandlingen

av den dåvarande tobaksutredningen. Riksdagen gjorde sin bedömning rätt nyligen, och därför har vi inte tagit upp de frågorna.

Herr talman! De här frågorna får vi senare möjlighet att i detalj återkomma till. Det blir i samband med riksdagens behandling av det förslag till tobakslag som regeringen avser att överlämna nästa månad. Om förslaget bifalles, kommer det att innebära ett steg i rätt riktning när det gäller att minska den passiva rökningen och att hålla tillbaka rökningen i vårt samhälle.

Anf. 7 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Jag tycker också att regeringens lagförslag, sådant detta har läckt ut, är tandlös. En gammal tandlös tiger skulle kunna säga att det är bättre med en tand än ingen. Förvisso är det så. Men väsentligt bättre vore ett fullständigt garnityr.

Det finns ju en lagstiftning i dag. Jag var inne på det i mitt inledningsanförande. Problemet är bara att den inte tillämpas. Det är lätt att räkna ut varför lagstiftningen inte tillämpas. Det finns ju starka krafter som är emot det. Men det gäller inte bara tobaksindustrin utan också människor i allmänhet. Det finns nämligen en allmän flathet i den här frågan. Därför är lagstiftningen mycket viktig. Den är ett stöd för exempelvis restauranger, företag och människor. Men ett sådant stöd finns alltså inte i dag. Man kan inte åberopa ASS, Arbetarskyddsstyrelsen. De flesta känner inte till att den här lagstiftningen finns. Dessutom är det hela mycket komplicerat. Man måste gå via skyddsombud o.d.

Självfallet tror inte jag heller att lagstiftning löser problemen. Mikael Odenberg och jag är fullständigt överens om att ansvaret är individens. Men samhällets ansvar är faktiskt att stödja individerna. Varför har man, tror Mikael Odenberg, gått mycket längre i det här avseendet i andra länder, t.ex. i USA och i Tyskland, än i Sverige? Jo, det är därför att man vet vilka starka motkrafter som det handlar om, nämligen bl.a. tobaksindustrin.

Man måste vara på det klara med att tobaksindustrin, liksom många andra industrier, måste ha en blåslampa i baken för att agera. Nu har man inom industrin blivit rädd för att ett förbud skall införas. Då säger man: Vi kan tänka oss en åldersgräns. Strategin är naturligtvis att förhindra ett reklamförbud. Det här är gamla enkla knep.

I en debatt i Sundbyberg i veckan frågade en elev vad det beror på att Volvo-bilarna sedan 1978 har katalysatorer i USA, medan bilarna i Sverige inte fick katalysatorer förrän 1988–1989. Svaret är uppenbart! I USA tvingade man fram det här genom lagstiftning. Man vet att näringslivet är suveränt på att jobba och att det skall ha idealiska förutsättningar därför, men det krävs mycket tuffa tyglar på näringslivet. I USA har man trots allt världens äldsta erfarenhet av marknadsekonomi, skulle jag vilja påstå. USA har en mycket sträng lagstiftning för att tygla dessa marknadskrafter, och det behövs i Sverige också.

Sverige har reklamförbud när det gäller alkohol – man får inte göra reklam för alkohol på samma sätt som för exempelvis tobak. Lagstiftningen mot rattfylleri och liknande anses av alla vara mycket verkningsfull. Det är litet

Prot. 1992/93:65
19 februari 1993

Svar på interpellation och fråga

för enkelt att bara säga att det är individens problem och att som lagstiftare bara smita från sitt ansvar.

Anf. 8 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Jag fick kanske inte något svar på vems intressen som politiker egentligen företräder när de inte stiftar en lag för att effektivt förhindra att ungdomar hamnar i bruket av tobak, vilket senare också kan leda till annat missbruk. Ingen icke-rökare skulle kunna föra en sådan agitation som Mikael Odenberg här har fört – jag råkar bo i samma korridor som han, och jag är utsatt för hans frihetsbehov ganska ofta. Han nämnde ingenting om att han själv röker, utan han sade att hans barn inte röker.

Det finns en mycket besvärande hänvisning till EG i det här sammanhanget. Det finns ju ett väldigt stort motstånd mot EG, och man vet inte vilken riktning det kommer att ta. Den proposition, som den förra regeringen lade fram för att komma åt problemet med reklam för tobaksvaror, fick aldrig bifall med hänvisning till EG med orden: --- innan man inom EG nått enighet om ett motsvarande förbud. Detta är ju ett verkligt argument *mot* att gå med i EG, om det är så att EG redan nu bestämmer huruvida vi skall införa lagar. I vanliga fall hänvisar man alltid till att vi kommer att få behålla våra lagar om vi av hälsoskäl har mer restriktiva sådana än EG. Nu används detta argument i motsatt riktning, nämligen att vi inte skall kunna anta en effektiv tobakslag därför att vi skall invänta EG:s ställningstagande. Många vet ju att det inom EG finns många länder som har lagar mot exempelvis reklam.

I Norge har man påvisat att i samband med att man införde reklamförbud mot tobak halverades antalet ungdomar som började röka. De började inte röka senare heller. Det är just dit man vill komma: att inte börja med en massa olater när man är ung och inte inser vad det innebär, nämligen att det är beroendeframkallande och vanebildande att börja röka och att det är väldigt svårt att sluta röka. Att vi tänker på detta, är jag mest angelägen om. Det får inte bli så att vi inte skall kunna stifta en lag på det här området i frihetens namn – vems frihet förresten?

Lagar i sig är normerande, inte bara vårt beteende. Något som är tråkigt är att ju mer omoralisk frihet som vi kostar på oss – utan hänsyn till andra, svaga grupper – desto fler lagar måste vi ha. Nu är det faktiskt så, att det är rökarna som har framkallat behovet av en restriktiv tobakslag. Det är rökarna som har fått oss uppmärksammade på att det inte hjälper med information och upplysning, att det inte hjälper att vänligt tala om att man kanske mår väldigt dåligt av den rök som pustas ut här och var, och att en lag måste stiftas.

Jag önskar att statsrådet lämnar litet mer upplysning om det här med EG och vems intressen som här företräds.

Anf. 9 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Jag tror inte alls att det endast är en lag som påverkar tobaksbruket eller påverkar om ungdomar börjar röka – långt därifrån. Under en lång tid innan jag kom till riksdagen har jag varit lärare, och jag har använt en stor del av min tid till att försöka uppmuntra ungdomar att inte börja

röka. Jag har också använt en hel del av min tid till att handgripligt ta hand om dem på skolgårdar för att ta mitt ansvar att se till att de elever som jag känner mycket stor gemenskap med och vill skall få en bra livskvalitet inte börjar röka – åtminstone inte i skolan.

Jag tror alltså inte ensidigt på en lagstiftning. Men skolan behöver i sitt viktiga informationsarbete allt det stöd som går att få från samhället i övrigt. Till det stödet hör faktiskt lagstiftningen. Genom det förslag till tobakslag som nu kommer att läggas fram och genom det beslut som så småningom kommer att fattas här i riksdagen visar man hur allvarligt man ser på den här frågan. Man visar om man vill göra allt som står i politikernas makt för att underlätta för människor att inte utsättas för passiv rökning, och man visar om man menar allvar med att det är oerhört viktigt att nya generationer inte tar till sig denna vana, en vana som man så oerhört lätt blir beroende av och som många har så svårt att bli kvitt.

I en motion under allmänna motionstiden har jag tagit upp frågan om ett rökfriare samhälle. Jag nämner vissa åtgärder som jag vill se vidtagna genom lagstiftning. Dit hör exempelvis reklamförbud och en åldersgräns, vilken jag kanske har satt högre än någon annan har gjort. Jag har faktiskt talat om 20 år, och det är kanske litet överoptimistiskt, men jag skulle vara mycket glad om åldersgränsen åtminstone blir 18 år. Risken för att man börjar röka när man har blivit så gammal som 20 år är ytterst liten. Tidigare är man utsatt för kamratträck, och påverkan från kamrater är väldigt stark vid en tidigare ålder.

Detta gäller även för ungdomar under gymnasietiden. Många ungdomar har vi lyckats förmå att inte börja röka under högstadietiden, även om det är många som också börjar då. Under de allra senaste åren har fler ungdomar börjat röka, medan det ett tag nästan inte fanns någon i årskurs 9 som rökte. När man i gymnasiet går ut på rast tillsammans eller när man går till ett kafé osv., är det väldigt lätt att göra precis som andra. Fara för att börja röka är därför ofta stor i den åldern. Men jag har också talat oerhört mycket för information i frågan.

Anf. 10 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag vidgår gärna att avståndet som jag upplevde när jag hörde Ingrid Näslund tala första gången minskade i det andra inlägget. Men det beror också på att tonläget i det andra inlägget var annorlunda än i det första.

I jämförelsen, som jag gjorde i mitt inlägg, om att som civil person ta en tioåring i örat, försökte jag spegla hur farligt det är när man i samhället skapar en allmänt utbredd attityd som innebär: det här är inte min sak; det är politikerna som skall ta hand om problemet. Det är, tror jag, en attityd som är till nackdel för det som vi vill åstadkomma.

Det finns skäl till en viss realism i en sådan här fråga, där lagstiftningen måste utgå ifrån verkligheten, dvs. bruket av tobak. Om detta hade varit en ny företeelse i dag, så skulle tobaken antagligen totalförbjudas. Men nu har tobaksbruket funnits sedan 1600-talet i vårt land, och kanske en tredjedel av svenska folket nyttjar på ett eller annat sätt tobak. Denna omständighet går inte att ducka för, och man måste utgå från denna verklighet. Det är viktigt

att undvika en övertro på att man med politiska beslut kan påverka mänskliga beteenden.

Jag reagerar mot det sätt på vilket många – långt ifrån alla – debattörer har drivit frågan i tobaksdebatten.

Liisa Rulander gjorde sitt bästa för att låta kds leva upp till det förbudsrykte som kds ibland litet oförskyllt har haft över sig. Jag reagerar mot att en företrädare för ett parti som gör anspråk på att vara särskilt intresserat av etik och moral argumenterar på detta mycket oetiska sätt.

Att man frågar vems intressen den som inte har den egna uppfattningen företräder andas just detta. Att man tycker att den egna uppfattningen är väldigt ren och fin och att den som har en annan uppfattning, exempelvis om reklamförbud, underförstått är köpt av tobaksindustrin, har andra skumma uppsåt, är ointresserad av folkhälsoutvecklingen eller struntar i om barn går under till följd av tobaksbruk, är ett djupt oetiskt sätt att argumentera på.

Till yttermera visso är det ytterst oetiskt att stå här i kammaren och påstå att man blir störd av min rök. Jag slutade att röka för ett halvår sedan. Jag har haft ett smärre återfall, men jag vågar påstå att det inte har stört föregående talare. Man för inte debatten på det sättet.

Jag respekterar de talare som tror att reklamförbud och åldersgränser är bra metoder, men jag delar inte den uppfattningen. Jag tror att ni har fel, och jag kräver respekt för min uppfattning, och jag vill inte höra några insinuationer om att jag skulle företräda några skumma intressen.

Jag företräder samma intressen som alla andra ledamöter av denna kammar, nämligen de väljare som har valt mig.

Anf. 11 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tror att de mera grundläggande frågorna har berörts av den förutvarande debattomgången.

Stefan Kihlberg var inne på att det i den lagstiftning som han kritiserade åtminstone fanns någon tand. Det var väl ett något begränsat erkännande, med tanke på att han i ett av sina tidigare inlägg var så missnöjd med att det i dag bara finns frivilliga restriktioner, t.ex. på restauranger, hotell, arbetsplatser och i lokaler. Men låt oss inte käbbla mer om detta i dag, utan bara konstatera att detta handlar om att vi tar steg i rätt riktning.

Liisa Rulander ville diskutera frågan om vad det finns för bakomliggande intressen. Jag tycker också att det är ett debattargument som är svårhanterligt. Under mina år i politiken har det väldigt ofta använts på ett sätt som jag har haft litet förståelse för, att man i stället för att diskutera sakfrågan har velat diskutera vilka intressen som finns. Självfallet var det inte Liisa Rulanders avsikt att det skulle bli så i dag. Jag bara noterar att det många gånger har tillämpats på det viset.

De skäl som jag har för det lagförslag som jag har lagt fram för regeringen, och som regeringen på mitt förslag har remitterat till Lagrådet har jag flera gånger redovisat öppet i massmedia och nu även i kammaren.

Jag känner mig osedvanligt oskyldig till EG-frågan, om man vill kalla den så. Jag var själv inte med i kammaren på den tiden. Det parti som jag tillhörde tyckte inte att man behövde avvakta detta, utan det tyckte att man kunde ta ställning till tobaksreklamen m.m.

Om riksdagen skulle göra en annan bedömning – att man i Sverige mycket väl kan ta ställning till de här frågorna utan att avvakta det hela – vill jag säga att riksdagen ju som alltid är suverän i dessa frågor. Jag har däremot tyckt att det har varit litet olämpligt att regeringen skulle gå tillbaka till riksdagen med förslag som var motsatta dem som riksdagen hade tänkt sig. Detta får väl, som sagt, tas upp i samband med att man diskuterar de här frågorna.

Sammanfattningsvis tar vi med detta lagförslag steg framåt. Det är den första tobakslagen vi har i Sverige. Om arbetsmarknadens parter tar sitt ansvar kommer den rimligen att leda till att många människor som i dag drabbas av passiv rökning slipper att göra det. Detta – tillsammans med de insatser som vi gör via Folkhälsoinstitutet och prisinstrumentet – bör kunna leda till en fortsatt minskning av tobaksbruket i vårt land. Det eftersträvas såvitt jag förstår av samtliga som har yttrat sig i denna debatt.

Anf. 12 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Jag vill bara konstatera en gammal klok sanning, att det inte är vad man säger som gäller, utan det är handlingarna som visar de äkta värderingarna. Därför blir det så viktigt att vi i handling visar att vi menar allvar när vi säger att vi bryr oss om människor.

Därmed återkommer jag till det som jag började med. Vi har ett stort ansvar när det gäller den passiva rökningen. Vi har ett ansvar att se till att ingen människa mot sin vilja tvingas röka och inhalera ämnen som bevisligen är utomordentligt hälsovådliga. Detta är det moraliskt och etiskt sett allvarligaste problemet.

Vuxna människor som medvetet väljer att röka skall få göra det. Däremot skall ungdomar självfallet skyddas, eftersom vi vet att etableringen sker i de yngre åldrarna.

Jag vill också vara realist, och jag påstår att jag är det. Just därför tror jag att vi måste ge stöd genom en lagstiftning.

Under större delen av mitt vuxna liv har jag jobbat i näringslivet, i och nära ledningsfunktioner. Jag vet hur man resonerar i näringslivet. Man får inte vara aningslös och tro att det är annat än kommersiella värden som styr. Det skall vara på det sättet. Det är inte ett företags uppgift att ta socialt ansvar för samhället. Det är vår uppgift.

Jag har i många sammanhang sagt att samhället aldrig kan ta ansvar. Det är bara medborgarna, enskilda människor, som kan ta ansvar, men det krävs ett stöd. Det kan lagstiftningen vara.

Det skall inte vara så som det bevisligen är – enligt alla de samtal och brev som jag har fått –, att massor av människor, inkl. riksdagsledamöter och tjänstemän i detta hus är förtvivlade. De törs inte säga ifrån, eftersom de känner att de blir mobbade. De vill inte vara gnälliga när det finns rökare på ett antal ställen. Det är det allvarliga problemet. Det är där lagstiftningen kan ge hjälp och erbjuda stöd.

Restaurangägare säger samma sak. De säger att de gärna skulle vilja införa rökförbud, men att det av konkurrensskäl inte är möjligt.

En lagstiftning gör att det blir rättvist för alla. Den gör att konkurrensen inte förskjuts.

SAS kunde införa rökförbud inrikes på grund av att det inte fanns några

konkurrenter. SAS hade aldrig vågat göra det om det hade funnits en konkurrent som inte hade gjort samma sak. Det är sådana här saker som gör att det är så viktigt.

Avslutningsvis tror jag att vi kan vara rätt optimistiska. Jag är ganska övertygad om att denna ädla beslutskammare, om statsrådet inte hinner skärpa lagstiftningen, kan hjälpa till på den här punkten. Jag är övertygad om att det finns en bred majoritet för betydligt mera tänder i munnen på tigern.

Anf. 13 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Statsrådet hänvisade faktiskt just till detta med EG i sitt svar. Det argumentet fanns med, och det var därför som jag tog upp detta. Det är viktigt att komma ihåg att det inte är något bra argument för att vi skall vänta, att hänvisa till EG:s ställning i frågan. Det inverkar på ett negativt sätt i EG-debatten.

Det finns många sätt att agitera på. Jag tycker mycket riktigt att en fråga som är relevant måste kunna ställas. Jag är en ärlig sökare i denna fråga. Jag kan absolut inte se vad det är för idé med att vi som mår dåligt av rök skall utsättas för passiv rökning och vad det är för idé med att det inte skall finnas ett reklambud för att förhindra ungdomar från att lockas till detta rökande.

I sådana här frågor kan jag inte förstå motpartens sida. Det erkänner jag. Därför frågar jag vems intresse det är som ligger bakom. Allt talar emot detta. Allt talar för att vi skall skärpa lagstiftningen. Därför söker jag ärligt ett svar. Jag tror inte alls att det finns några skumma intressen. Detta är mera ett ärligt sökande i att förstå motparten och förstå varför det blir som det blir.

Jag vill passa på att gratulera Mikael Odenberg till beslutet att sluta röka. Det är mycket imponerande att man i vuxen ålder kan sluta. Jag kan väl ta tillbaka litet av den kritik jag kanske slängde ur mig. Men det är faktiskt så att det är 349 ledamöter i detta hus, och av dem sägs 52, enligt en undersökning, vara rökare. Ändå svävar det ständigt en rök i hela huset. Det är bara ett av exemplen på varför vi kanske måste lagstifta litet mer när det gäller offentliga miljöer osv.

Jag hoppas att vi, genom det som har sagts här, skall komma litet mer i samförstånd. Det som har sagts kanske skall skärpas till litet ytterligare.

Jag vill bara skicka med statsrådet mina tankar när han går tillbaka till departementet.

Hos en stor majoritet av hela svenska folket – inte bara i riksdagshuset – finns det önskemål om en skärpning i denna fråga. Och som Stefan Kihlberg sade, vilket jag tyckte var mycket bra, blir det med en lagstiftning lika för alla som vill ha rökfritt. Det behöver inte bli en konkurrensfördel att ha rökare, utan det kan vara en konkurrensfördel att ha rökfritt.

Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Jag vill uttrycka min stora glädje över det Bo Könberg sade om att riksdagen här har en möjlighet att gå längre än regeringen, och det är verkligen vad jag hoppas på. Jag hör inte till dem som vanligtvis hoppas på att riksdagen skall köra över regeringen. Jag hoppas att vi skall vara eniga

och stå bakom regeringens propositioner. Men i det här fallet har jag faktiskt en stark önskan. Det är bra att höra att statsrådet Bo Könberg ser det som en möjlighet.

Jag tycker att det fanns vissa saker som var ologiska i Mikael Odenbergs resonemang. Han talade om att han tyckte att det var bra att man tog barn och ungdomar i hampan och försökte få dem att avhålla sig från att röka. Men han säger också att det ledde till att han sprang in i buskarna och tjuvrökte. Det är ju detta man är rädd för när man argumenterar emot att vi skulle ha ett rökförbud för ungdomar. Man säger att de kommer att göra tvärtemot bara för att de inte får, och det är ju precis vad Mikael Odenberg själv gjorde. Trots detta tycker Mikael Odenberg att det var bra att de vuxna försökte hindra honom.

Vi kan aldrig hindra ungdomar från att försöka röka. Men däremot kan vi hindra dem från att köpa tobaksvaror genom en lag. Därigenom sätter vi en gräns. Det är också ett sätt för vuxna och för den lagstiftande församlingen att ta ansvar.

Vi måste naturligtvis förbättra vår information. Jag har kommit med en hel del förslag om att vi särskilt skall inrikta oss på blivande föräldrar. Dessutom måste vi naturligtvis fortsätta och ytterligare intensifiera arbetet i skolan för att göra det mera resultatrikt.

Vi bör således inrikta oss på unga föräldrar. Vi skall ha en slogan om att alla barn skall ha rätt att växa upp i en rökfri hemmiljö. Det värsta av allt är att barn i sina hem kan utsättas för rök dag ut och dag in. Det är naturligtvis oerhört svårt att lagstifta om detta, men det är egentligen inte utom alla möjligheters gräns. Vi lagstiftar om att barn inte får agas av sina föräldrar. Vi går in och talar om vad man inte får göra i hemmen. Jag tycker att det är bra att föräldrar inte får aga sina barn. Det skulle således inte vara helt omöjligt att lagstifta när det gäller rökning.

I mina förslag har jag emellertid gått på en annan väg och menar att man via mödravårdscentral, barnavårdscentral, förskola och i skolan hela tiden skall följa upp det här – låt alla barn växa upp i ett rökfritt hem. Vi får inte ge oss på den punkten.

Jag vet av egen erfarenhet att vi på högstadiet faktiskt kan låta ungdomarna själva ta hand om den här informationen. Det kan då vara de som informerar och utmanar föräldrarna – de föräldrar som har stått emot hela tiden och inte slutat röka. Barnen och ungdomarna kan då hjälpa till och övertyga sina föräldrar – som de vill behålla – om vådan av att röka.

Anf. 15 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag hälsar Ingrid Näslunds ställningstagande, i den avslutande delen, med stor tillfredsställelse. Jag skulle åtminstone inte uppskatta att leva i ett samhälle där lagstiftningen var utformad så att polisen kunde göra razzior i privatbostäder för att kontrollera att föräldrar inte utsätter barn för tobaksrök.

Jag reagerade mot Liisa Rulanders sätt att argumentera. Det beror på de ganska nedslående erfarenheter som jag har av det sätt på vilket argumentationen har förts av olika lobbygrupper, som under senare tid har varit aktiva för att försöka få en vassare tobakslag än den som regeringen nu framlägger.

Prot. 1992/93:65
19 februari 1993

Svar på interpellation och fråga

Låt vara att det i det här fallet var fråga om ett ärligt sökande. Jag tycker då att det ärliga sökandet också bör innefatta ett ärligt lyssnande. Om man lyssnar får man svar på hur det är möjligt att i sak inta en annan uppfattning än exempelvis Liisa Rulanders.

Man kan alltså vara för minskat tobaksbruk och för vissa restriktioner, men ändå ha den instinktiva utgångspunkten att man skall vara oerhört försiktig med alla inskränkningar av yttrandefriheten. Ett reklamförbud är rent principiellt en inskränkning av yttrandefriheten. Det må vara att denna inskränkning kan vara motiverad. Man undrar varför man skall försvara tobaksbolagens yttrandefrihet. Jag är i och för sig inte särskilt intresserad av att försvara deras yttrandefrihet. Men min principiella utgångspunkt som politiker är att man skall vara oerhört försiktig med alla inskränkningar i yttrandefriheten och alla typer av totalförbud. Från principiella utgångspunkter är jag också ytterligt tveksam till det totalförbud vi har när det gäller alkohol.

På samma sätt kan man ha olika uppfattningar om det lämpliga i åldersgränser. Med exemplet om tjuvrökning försökte jag illustrera vuxenvärldens attityd till barn förr och nu. Vi lever i ett samhälle där attityden att man inte skall lägga sig, det är inte mitt bord och det får politikerna ta hand om är ganska vanligt förekommande. Jag menar att politikerna är medskyldiga till den attityden i samhället, eftersom politikerna så beredvilligt i denna kammarvill lägga sig i människors liv och leverne på alla möjliga områden och fatta beslut om det. Därigenom tar man i viss mån ifrån människor deras eget ansvar.

Jag befarar att en åldersgräns får motsatt verkan. Jag kan inte bevisa att det är så. Jag har respekt för att Liisa Rulander och Ingrid Näslund har en annan uppfattning och tror att det vore bra med en åldersgräns. Men jag är personligen mycket skeptisk till det. Jag tycker att jag ser många tecken på att en sådan åldersgräns skulle kunna få motsatt verkan genom att ännu fler skulle kunna bli nyfikna i onödan. Det är möjligt att jag har fel, men detta är grunden till att jag är skeptisk till den typen av åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1992/93:159 till socialutskottet
1992/93:162 till försvarsutskottet

Redogörelse
1992/93:RJ1 till utbildningsutskottet

Kammaren beslöt kl. 10.17 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 13.00, då de till dagens bordläggning aviserade ärendena väntades föreligga.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.00.

4 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1992/93:169 Högre utbildning för ökad kompetens

Förslag

1992/93:RFK3 Riksdagens Förvaltningskontors förslag till kompletterande anslag till statsbudgeten för budgetåret 1993/94

Konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU15 Privat lokalradio m.m.

Lagutskottets betänkanden

1992/93:LU23 Enskild egendom genom förmånstagarförordnande

1992/93:LU26 Internationella oljeskadefonden

1992/93:LU28 Ändrat bidrag till Stiftelsen för god redovisningssed

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1992/93:SfU10 Administration av socialförsäkringen m.m.

1992/93:SfU11 Invandring m.m.

Näringsutskottets betänkande

1992/93:NU18 Tilläggsbudget I (Utrikesdepartementet)

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1992/93:AU6 Ombildning av AMU-gruppen till aktiebolag

5 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 18 februari

1992/93:84 av *Per-Richard Molén* (m) till miljöministern om visst uttalande av miljöminister Olof Johansson i dansk TV:

I en intervju i Danmarks TV tisdagen 16 februari 1993 frågade reportern Olof Johansson vad den nye inrikesministern i Danmark skulle göra för att Olof Johansson skulle få stöd för sin politik att stänga Barsebäck.

Olof Johansson svarade: "Jag gav ett tips när vi var nere på Nordiska Ministerrådet tidigare i vinter. Det är att göra samma sak på det här området som beträffande den tilltänkta Öresundsförbindelsen."

Reportern: "Ska vi säga nej till Öresundsförbindelsen tills vi har fått Barsebäck stängd?"

Olof Johansson: "Ja, jag skulle inte ogilla den kopplingen. Det finns ju alla möjligheter att sätta politisk press på ett land om man vill ha en sådan utveckling."

Med anledning av ovanstående intervju vill jag ställa följande fråga till statsrådet Olof Johansson:

Är det riktigt som uppgivits i en utskrift från intervjun i dansk TV den 16 februari 1993 att statsrådet uppmanat ett annat lands regering att utöva utpressning på Sverige i en fråga som för det egna landet är mycket infekterad?

1992/93:85 av *Lena Klevenås* (s) till finansministern om den ekonomiska tillväxten som målsättning:

Den ekonomiska tillväxten är ett flitigt använt begrepp, men dess innebörd är mycket oklar.

Förenta Nationernas (FN:s) konferens om Miljö och utveckling konstaterade att det behövs en förändring av i-världens konsumtionsmönster och en höjning av levnadsstandarden i u-världen om miljön på jorden skall kunna räddas.

Forskarna är nu ganska eniga om att 500 miljoner människor som lever på vår materiella nivå är vad jorden tål. Nu lever 1,2 miljarder människor så, och de övriga 4,5 miljarderna strävar åt vårt håll. En miljard lever under den absoluta fattigdomsgränsen i otrolig svält och med svåra umbäranden.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga finansminister Anne Wibble följande:

Är det finansministerns uppfattning att det är möjligt för Sverige att för all framtid ha ökad ekonomisk tillväxt som grund för den ekonomiska politiken i Sverige?

Vilka slutsatser drar finansministern av att det behövs en förändring av i-världens konsumtionsmönster och en höjning av levnadsstandarden i u-världen om miljön på jorden skall kunna räddas?

1992/93:86 av *Johnny Ahlqvist* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetsrätt:

Det pågår nu en utredning om arbetsrätten. Syftet med denna interpellation är inte att diskutera vad som behandlas i utredningen. Arbetsrätt är juridik och förhandlingar mellan parterna. Vi folkvalda däremot skall återspegla och forma samhällets rättssyn som skall ligga till grund för arbetsrätten. Frågeställningen är därför vilken rättssyn som arbetsmarknadsministern har. Är de anställda för trygga i sitt arbete, har de för mycket att säga till om i sin dagliga verksamhet?

Enligt min syn är arbetet en central del i människors liv.

- När man går till arbetet vill man känna sig rättvist behandlad och utvärderad av arbetsgivaren, av kunderna eller patienter. Grunderna för lönesättningen skall vara påverkbara och begripliga.
- Att bli uppsagd är en av de viktigaste händelserna i den enskildes liv. Det är också ett av de viktigaste besluten en arbetsgivare fattar. Arbetsrätten är till för att skydda den enskilde och förhindra godtycke och påverka arbetsgivaren att noga överväga sitt beslut. Det är därför uppsägning måste ha en saklig grund.

Det är viktigt med balans mellan parternas styrka på arbetsplatsen och på nationell nivå. När nu den ökade arbetslösheten stärkt arbetsgivarna är risken uppenbar att arbetsgivarna blivit för starka mot löntagarna.

Nu behövs verkligen en arbetsrätt som ger löntagarna ett starkt skydd. Det gäller inte minst kvinnorna i arbetslivet.

Vi behöver en arbetsrätt som utgår ifrån behovet av både rättvisa och rationalitet i produktionen. Vi hävdar inte att allt som sker på arbetsmarknaden är uttryck för att arbetsgivarna beter sig fel. Den som inte sköter sitt arbete skall självfallet kunna få sparken. Det är särskilt upprörande när anställda i vård och omsorgsarbete missköter sig så att svagare skadas.

Vår ståndpunkt är tydlig. I arbetet har man både plikter och rättigheter. Vi försvarar inte dem som är lata eller inte vill sköta sitt arbete efter bästa förmåga. Det skall vara ordning och reda i arbetslivet.

Det grundläggande problemet i regeringens syn på arbetsrätten är att själva förutsättningen är fel. Den utgår ifrån att de anställda och deras organisationer är för starka jämfört med arbetsgivarna.

Det leder inte till bättre vård och omsorg när löntagaren får en svagare arbetsrättslig ställning. Tvärtom är det entydigt så att all verksamhet som rör kvalitet, såväl offentlig som privat, förutsätter mer motiverade löntagare, inte mer otrygghet i arbetet. Kraven på en svagare ställning för löntagarna – en återgång till bruket – är inte i takt med tiden och produktionens krav.

Svensk arbetsrätt är väsentligt mindre stel än den i andra länder, där det är mer av lagreglering och mindre inslag av förhandlingar mellan parter.

Ett mått på detta är att rörligheten på arbetsmarknaden enligt all forskning är högre i Sverige än i andra europeiska länder. Det är förenat med

lägre kostnader att avskeda och säga upp anställda i Sverige än i flera EG-länder.

Ett skäl till större flexibilitet än i andra länder i Europa är att löntagarna kan acceptera mer av omvandling och rörlighet när det finns en rättvis rättslig procedur i arbetslivet.

Aktuell sammanställning av forskning om effekterna av anställningsskydd har något viktigt att säga. Sverige har inte ett särskilt starkt anställningsskydd, utan det ligger i mitten bland ett tiotal jämförda länder.

Det är inte heller så att starkt anställningsskydd leder till högre arbetslöshet. Tvärtom finns det stora risker och ökade möjligheter för arbetsgivarna att sortera ut arbetskraft och sätta en stämpel på dem som gör det väsentligt svårare för dem att få anställning hos nästa arbetsgivare. En tolkning är att långtidsarbetslösheten skulle komma att öka.

Svagare anställningsskydd ger inte högre sysselsättning, vilket arbetsmarknadsministrarnas direktiv utgår ifrån, utan risken är i stället den motsatta.

Jag menar att följande fyra punkter borde vara vägledning i en arbetsrätt som skall syfta till att skapa både rättvisa och en rationell produktion.

- Arbetsrätten skall syfta till att hävda den enskildes ställning, hennes rättigheter och skyldigheter på arbetsplatsen. Löntagarens integritet och trygghet skall värnas.
- Arbetsrätten skall värna individens rätt att företrädas av sina organisationer.
- Arbetsrätten skall bidra till balans mellan parterna. I förhandlingen skall det inte vara konfliktstyrkan, dvs. stridsmedlen och motpartens sårbarhet, som avgör förhandlingens utgång.
- Arbetsrätten skall skapa arbetsfred och stabilitet i produktionen så att verksamheten kan bedrivas rationellt. Den skall underlätta en snabb teknisk och strukturell omvandling av arbetslivet och medge internationalisering av produktionen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministrarnas:

1. Anser arbetsmarknadsministern att det huvudsakligen skall vara principen om turordning som skall gälla vid uppsägning och att turordningsrätten skall gälla driftsenheten?

Skall grunderna för att säga upp en person vara svagare när det är arbetsbrist?

Skall det bli lättare att avskeda en person som arbetsgivaren av någon orsak finner misshaglig?

2. Anser arbetsmarknadsministern att lag kompletterad med kollektivavtal mellan parterna skall utgöra grunden för reglering av förhållandena på arbetsmarknaden?

3. Håller arbetsmarknadsministern fast vid att förändringar av arbetsrätten skall syfta till att stärka den enskildes ställning?

Anser arbetsmarknadsministern t.ex. att kvinnor skall ha rätt att påverka när under dagen de skall ha rätt att ta ut sin föräldraledighet?

Vi socialdemokrater vill ändra § 8 i föräldraledighetslagen så att föräldrar

själva får bestämma ledighetens förläggning så att det bäst passar barnen och familjen.

4. Anser arbetsmarknadsministern att det är viktigt med konkurrensneutralitet mellan olika arbetsgivare, något som är grunden för de fria marknaderna inom EG?

Är arbetsmarknadsministern beredd att medverka till konkurrensneutralitet mellan svenska och utländska företag genom att fackliga organisationer har möjlighet att kräva att svenska kollektivavtal skall gälla från första dagen vid arbete som utförs i Sverige?

I t.ex. EG-landet Danmark har parterna enats om att danska avtal skall gälla vid arbete i Danmark.

den 19 februari

1992/93:87 av *Viola Furubjelke* (s) till utrikesministern om Sveriges stöd till fredsprocessen i El Salvador:

När fredsavtalet för El Salvador undertecknades den 16 januari 1992 kunde de 5 miljoner människorna i El Salvador äntligen börja hoppas på ett liv i fred, på att demokrati och mänskliga rättigheter skulle råda där tidigare militär terror och rättslöshet rådde, på en rättvisare fördelning av jord och mark för hungrande och jordlösa bondefamiljer. Fredsavtalet innebar ett glädjande slut på rädslan och skräcken, men var samtidigt startskottet för ett svårt och mödosamt arbete för att uppfylla de villkor i fredsavtalet som i sig utgör den enda garanten för en varaktig fred. Fredsprocessen har trots att regeringen Cristiani inte uppfyllt alla sina åtaganden i enlighet med avtalet ändå fortsatt. FMLN har demobiliserat utan att överenskomna motprestationer från regeringssidan genomförts, något som också föranlett ett engagemang från FN:s generalsekreterare.

Den fortsatta fredsprocessen i El Salvador är i många avseenden beroende av politiskt, moraliskt och ekonomiskt stöd utifrån. Det är också viktigt att detta stöd kommer från länder som inte för egen del har intressen i utvecklingen.

Förväntningarna på stöd från Sverige och övriga nordiska länder är stora. El Salvador bör få veta i vilken utsträckning man kan räkna med svenskt stöd. Det är därför angeläget att regeringen definierar vilken roll Sverige skall spela i arbetet med att säkra stabil fred och demokratisk utveckling i El Salvador.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande frågor till utrikesminister Margaretha af Ugglas:

1. På vilket sätt kommer Sverige att bidra till den fortsatta fredsprocessen i El Salvador?
2. Kommer regeringen att erbjuda El Salvador hjälp med att utbilda och organisera den civila polisen (PNC)?
3. Kommer regeringen att engagera sig för institutionellt skydd för mänskliga rättigheter och den s.k. Sanningskommissionens arbete?
4. Inom vilka områden kommer regeringen att initiera utvecklingssamarbete med El Salvador?

5. Kommer regeringen att bidra ekonomiskt till att jordfrågan, som är en vital del av fredsöverenskommelsen, kan lösas?

6. Kommer regeringen att erbjuda en långvarig observatörsnärvaro så att också förberedelserna för valen 1994 kan täckas in?

7. Kommer Sverige att erbjuda teknisk och materiell hjälp före, under och efter valen 1994?

6 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 18 februari

1992/93:394 av *Nils-Olof Gustafsson* (s) till statsrådet Bo Könberg om utredning om sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna:

I den s.k. krisuppgörelsen i höstas kom regeringen och Socialdemokraterna överens om att utreda förutsättningarna för en ny ordning för sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna. Det talades då om att regeringen skulle ha direktiven för beredningsarbetet klara den 1 november 1992. Fortfarande finns det inga sådana redovisade.

Med anledning av ovanstående vill jag därför fråga biträdande socialminister Bo Könberg följande:

Vad är anledningen till detta dröjsmål?

1992/93:395 av *Carl Fredrik Graf* (m) till civilministern om antalet ledamöter i landstingsfullmäktige:

Enligt KL 5 kap 1 § skall antalet ledamöter i landstingsfullmäktige uppgå till minst 71 om antalet röstberättigade uppgår till över 200 000 personer.

Halland är ett av de län i landet där folkmängden ökar snabbast. Det innebär att antalet röstberättigade numera överskridit 200 000, vilket i sin tur för med sig att antalet ledamöter i landstingsfullmäktige skall öka från 57 till 71.

Om man vill ändra på detta krävs en lagändring. När det gäller kommunallagarna har utvecklingen gått i en riktning som innebär att kommuner och landstingskommuner själva får bestämma om sina angelägenheter i högre grad än vad som tidigare varit fallet.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidtaga för att öka den kommunala självbestämmanderätten, även vad avser möjligheten att besluta om antalet ledamöter i en kommuns högsta beslutande organ?

1992/93:396 av *Alf Eriksson* (s) till utrikesministern om de svenska offren för färjeolyckan i Östersjön:

Natten till den 14 januari i år förliste den polska färjan Jan Heweliusz i en orkan. Färjan var på väg från Swinoujsie till Ystad och hade sju svenskar ombord av de 54 personer som omkom. Fem av svenskarna saknas fortfa-

rande en månad efter olyckan. De anhöriga till de omkomna svenskarna är mycket oroliga för att de fem kvarvarande i färjan inte skall bli bärgade och hemsända till Sverige.

Enligt uppgifter i pressen och information från de anhöriga har det varit svårt att få gehör hos de polska myndigheterna för att få en bärgning till stånd. De svenska myndigheterna får inte ens ta del av alla uppgifter om olyckan och inte heller deltaga i utredningen.

Min fråga till utrikesministern blir följande:

Vilka åtgärder tänker utrikesministern vidta för att de kvarvarande svenskarna i färjan Jan Heweliusz skall bli bärgade och transporterade hem till sina anhöriga?

1992/93:397 av *Bertil Danielsson* (m) till statsrådet Bo Lundgren om beskattningen av lant- och skogsbrukares insatskapital:

Skatten på avkastningen av kapital insatt på bank är 30 %. Däremot är skatten för en lantbrukare på hans insatskapital i en ekonomisk förening högre eftersom han också måste betala egenavgifter på denna avkastning. Beskattningen på kapital är alltså olika beroende på var kapitalet är placerat. Principen om likformiga beskattningsregler gäller uppenbarligen inte i detta fall.

Är statsrådet beredd föreslå sådana förändringar i skattesystemet att lantbrukare och skogsbrukare inte skall behöva betala högre skatt på sitt insatskapital än vad som gäller vid annan kapitalbeskattning?

1992/93:398 av *Ingrid Andersson* (s) till statsrådet Bo Könberg om Socialstyrelsens tillsynsverksamhet:

Enligt uppgift i tidningen Landstingsvärlden 2/93 så har antalet anmälningar enligt lex Maria ökat efter ÅDEL-reformen till Socialstyrelsens tillsynsenhet i Umeå.

Det handlar om att medicin har doserats fel eller getts till fel patient. I vissa fall har felbehandlingen lett till att patienten fått läggas in för vård. Sådana misstag leder i allmänhet till påföljd när de behandlas i Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Det anmärkningsvärda är att inget fall har förts vidare för bedömning i HSAN från Socialstyrelsens tillsynsenhet i Umeå. Om anmälningarna i stället gjorts direkt av patienten hade fallet kommit till HSAN för utredning och bedömning och sannolikt påföljd för den som gjort misstaget.

Denna praxis som nu syns ha utvecklats leder till att fel som begåtts och som normalt skulle leda till påföljd inte kommer upp till prövning. Fel bedöms olika beroende på vem som är anmälare. Detta är inte acceptabelt. Min fråga är:

Vilka åtgärder kommer sjukvårdsministern att vidta för att likhet inför lagen skall råda när det gäller Socialstyrelsens tillsynsverksamhet?

1992/93:399 av *Ivar Franzén* (c) till utrikesministern om färjeolyckan i Östersjön:

I samband med att en polsk färja förliste för en tid sedan omkom fem svenskar. Ingen av dessa har ännu återfunnits. Någon fullständig undersökning av färjan har inte gjorts. Det talas om att färjan skall bärgas först i maj månad. Att de omkomna inte återfunnits innebär en dubbel sorg för de anhöriga.

Min fråga:

Vad gör den svenska regeringen för att påskynda undersökningen och bärgning av den polska färjan?

1992/93:400 av *Berith Eriksson* (v) till kulturministern om möjlighet till gymnasiestudier för asylsökande barn:

Jag har nyligen kommit i kontakt med ett ärende hos Invandrarverket som gäller två ensamma, statslösa barn från Bosnien. Efter juni förra året har kontakt med föräldrarna – modern är serb, fadern kroat – varit omöjlig. Barnen bor hos släktingar i Sverige och har efter en termin i förberedelseklass uppnått sådana resultat att de kunnat överflyttas till svensk klass. Det äldsta av barnen går i nian och skall börja i gymnasiet i höst. Men för detta krävs att permanent uppehållstillstånd beviljats. Men Invandrarverkets nuvarande policy är att lägga dessa ärenden åt sidan. Härigenom omöjliggörs en fortsättning av studierna på gymnasienivå. I FN:s barnkonvention artikel 28 stadgas bl.a. att konventionsstaterna särskilt skall göra undervisning som följer efter grundutbildningen tillgänglig och åtkomlig för varje barn och göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga genom varje lämpligt medel. Min fråga till statsrådet blir därför:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att garantera att dessa regler i barnkonventionen uppfylls beträffande barn som sökt skydd i Sverige?

1992/93:401 av *Berith Eriksson* (v) till utbildningsministern om samisk referensgrupp i EG-förhandlingarna:

I Norge och i Sverige har en konsekvensutredning om samerna och EG gjorts (Ds 1992:5).

Med anledning av bl.a. denna utredning har den norska regeringen utsett en speciell samisk referensgrupp i samefrågor för att bistå Norges förhandlingsdelegation för EG-medlemskap.

På nordiskt plan har samernas samarbetsorganisation för same- och rennärringsfrågor beslutat att försöka samordna frågeställningarna rörande gemensamma intressen vid förhandlingar om medlemskap i EG/EU.

Jag vill fråga Per Unckel om den svenska regeringen tänker ha någon samisk referensgrupp för att bistå den svenska förhandlingsdelegationen.

Enligt uppgifter i pressen har miljöministern i ett uttalande i dansk TV sagt att den danska regeringen skulle kunna säga nej till byggande av Öresundsbron tills Barsebäckverket är stängt.

Det beslut som riksdagen fattade i juni 1991 innebär att en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse skall byggas mellan Köpenhamn och Malmö. Beslutet om bron upprepades senare i det danska Folketinget. Planeringsarbetet för byggandet av bron fortgår enligt planerna, och en ytterst omfattande miljökonsekvensbeskrivning för Öresundsförbindelsen föreligger. Öresundsförbindelsen skall nu provas enligt gällande lagstiftning från miljösynpunkt, och koncessionsnämnden för miljöskydd har bl.a. genomfört ett offentligt sammanträde i Malmö. Regeringen har det slutliga avgörandet.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga miljöministern om regeringen avser att koppla samman frågan om framtiden för Barsebäcks kärnkraftverk med beslutet om miljöprovningen av Öresundsbron.

1992/93:403 av *Göte Jonsson* (m) till arbetsmarknadsministern om provanställning:

I dagens sysselsättningsläge är det angeläget att underlätta nyanställningar. Jag anser att en sådan åtgärd skulle vara att det snarast möjligt fattades beslut om generell provanställning under ett år. I avvaktan på att proposition på arbetsrättsområdet föreläggs riksdagen utifrån Arbetsrättskommitténs förslag, kunde denna provanställning införas på försök.

Är statsrådet beredd att snarast öppna möjligheter till provanställning under ett år?

1992/93:404 av *Inger René* (m) till statsrådet Bo Lundgren om villkoren för allemanssparandet:

Förhållandet för dem som sparar i allemanssparandet har successivt försämrats. Fr.o.m. den 1 januari 1993 är skatteuttaget på räntan lika högt som för annat sparande. Men när det gäller allemanssparandet finns dessutom en uttagsavgift som alltså missgynnar just dessa sparare.

Vad avser skatteministern göra för att minimera denna orättvisa?

den 19 februari

1992/93:405 av *Berith Eriksson* (v) till jordbruksministern om nöutfodring av renar:

Även denna vinter har väderleksförhållandena, med växelvis tö och kall väderlek, inneburit att en kraftig isskorpa har bildats på renbetesmarkerna. Detta extrema förhållande har gjort det omöjligt för renarna att nå betet. På många håll är därför nöutfodring nödvändig. Medel för katastrofskadeskyddet kommer från anslaget främjande av rennäringen – ett anslag som även skall täcka en rad andra poster.

Nu är pengarna under denna anslagspost slut och jag vill fråga ministern om regeringen kommer att tillföra ytterligare medel för nöutfodringen.

1992/93:406 av *Berith Eriksson* (v) till kulturministern om utvisning till tredje land:

En mor och hennes 16-åriga son sitter sedan fyra veckor inlåsta på häktet i Umeå i väntan på att Syrien skall bevilja dem inresa. Personerna det gäller är irakiska kurder och har irakiskt medborgarskap. De har varit i Sverige i tre år. Kvinnan har vistats i Syrien en tid tillsammans med sin man när mannen genomgick en operation, men mannen är nu död. Sonen har aldrig varit i Syrien. Nu anser våra instanser som har mandat att besluta i flyktingfrågor, att om hon har varit i Syrien då så kan de säkert även få bosätta sig där nu.

Min fråga till ministern är:

Om det inte är möjligt att sända tillbaka personer till deras hemland som i detta fall Irak, kan man då konstruera och påtvinga personerna ett annat hemland.

1992/93:407 av *Carl Olov Persson* (kds) till jordbruksministern om offentligt ägande av mark:

Svenska kyrkan och Akademien har enligt tidigare policy varit förvärvstillståndspliktiga. Det har dock framkommit att en förändring skett så Svenska kyrkan och Akademien inte längre behöver förvärvstillstånd för nettoköp av jord och skog. En sådan förändring kan innebära förändringar i fråga om privat kontra offentligt ägande av mark.

Vilka åtgärder tänker jordbruksministern vidta för att förhindra att det offentliga ägandet av mark ökar?

1992/93:408 av *Kristina Svensson* (s) till statsrådet Alf Svensson om stödet för mänskliga rättigheter i Burma:

Statsrådet Alf Svensson har tagit initiativ till en pågående konferens i Stockholm om mänskliga rättigheter. Bland de inbjudna finns bl.a. Burmas oppositionsledare Aung San Suu Kyi. Trots internationella påtryckningar släpper militärregimen i Burma inte den fängslade Aung San Suu Kyi fri. För närvarande protesterar ett antal nobelpristagare bl.a. Desmond Tuto, Oscar Arias, Dalai Lama, Mikhail Gorbatsjov, Amnesty International mot Rangoonjuntans kränkning av mänskliga rättigheter. Fredspristagarna kräver ekonomiska sanktioner mot Burma om inte Aung San Suu Kyi friges.

Kommer statsrådet att stödja deras förslag?

1992/93:409 av *Ake Selberg* (s) till jordbruksministern om betessituationen för renar:

Regeringen beslutade vid regeringssammanträdet den 11 februari att avslå en begäran från Svenska Samernas Riksförbund om hjälp till stödfodring av renar i Västerbotten och Norrbotten.

Betessituationen för renarna kan närmast betecknas som katastrofal och

regeringens beslut får stora ekonomiska konsekvenser. Konsekvenserna blir även att regeringen handlar i strid med djurskyddslagstiftningen. Denna tillåter inte att djur lämnas att svälta ihjäl.

Situationen för rennäringen är jämförbar med den torka som drabbade jordbruket i södra Sverige under sommaren 1992. Vid det tillfället anslogs medel till katastrofstöd.

Jag vill därför fråga jordbruksministern följande:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att lindra effekten av den svåra betessituationen för renarna i Västerbotten och Norrbotten?

1992/93:410 av *Claus Zaar* (nyd) till näringsministern om resegarantin:

Enligt EES-avtalet måste alla researrangörer ställa en resegaranti motsvarande minst 200 000 kr. Nuvarande regler utökas från 1 juli 1993 till att omfatta s.k. inomnordiska paketresor. Svenska Kredit som tidigare försäkrat arrangörers resegarantier försattes under förra året i konkurs och någon ersättare har inte kommit på marknaden. Det alternativ som nu erbjuds är endast bankgarantier, och det är som bekant en krisartad bransch.

Vilka åtgärder avser näringsministern att vidta för att alla researrangörer av paketresor skall få möjlighet att konkurrera på lika villkor för att vår viktiga turistnäring skall utvecklas?

1992/93:411 av *Tage Pahlsson* (c) till justitieministern om åtgärder för att förhindra sedelförfalskning:

Sverige har drabbats av en sedelförfalskningsvåg utan motstycke i landets historia. I första hand är det tydligen förfalskade 100- och 500-kronorssedlar i omlopp. Sedan de första upptäckterna gjordes i höstas är det ett tjugofemtal orter i landet som drabbats. Många av dem som har förhörts av polisen efter att ha presenterat en falsk sedel i handeln uppger att man köpt sedlarna för 20–30 % av "värdet".

Mycket tyder således på att det ligger organiserad brottslighet, möjligen med internationell förgrening, bakom förfalskningarna. Liknande verksamhet förekommer också i andra delar av Europa.

Såväl enskilda medborgare i vårt land som handeln drabbas hårt av denna sorts brottslighet. Detta skapar stor oro i landet, och det krävs ofta någon form av åtgärd från statens sida, t.ex. ändring och upptryckning av nya sedelmodeller. Jag förutsätter att man inom regeringen har uppmärksammat problemet och diskuterat eventuella åtgärder, och jag vill därför fråga justitieministern:

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att eliminera de skadeverkningar som uppkommer för handeln och enskilda genom "den falska sedelvågen"?

1992/93:412 av *Robert Jousma* (nyd) till utbildningsministern om lärlingsutbildning:

Arbetsmarknaden är tuffare och Sveriges budgetunderskott är större än någonsin tidigare. Många drabbas av arbetslöshet, inte minst ungdomar som saknar arbetslivserfarenhet. Företagen vill gärna anställa ungdomar men

inte till samma lönekostnader som för äldre, yrkesutbildad personal. Inom det svenska näringslivet finns också ett antal smala yrkesområden där återväxten av yrkeskunniga skulle behöva tryggas.

För att bl.a. ge ungdomar en rimlig chans att komma in och skaffa sig en verkligt meningsfull arbetslivserfarenhet i form av gedigen yrkesutbildning, men också för att dra ner de statliga kostnaderna för gymnasial yrkesutbildning, behövs en lärlingsutbildning av tysk modell. Det handlar också om att i den internationella konkurrensen skapa bättre förutsättningar för att hänga med i den tekniska utvecklingen och försäkra oss om att det finns en åldersmässigt fördelad kvalificerad arbetskraft. Min fråga är:

När avser utbildningsministern att presentera ett förslag om att införa en sådan utbildning i Sverige?

7 § Kammarén åtskildes kl. 13.01.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1992/93:65
19 februari 1993

Fredagen den 19 februari

1 § Ledighet	1
Ajournering	1
Återupptagna förhandlingar	1
2 § Svar på interpellation 1992/93:70 och fråga 1992/93:361 om åtgärder mot tobaksrökning	1
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Liisa Rulander (kds)	
Ingrid Näslund (kds)	
Mikael Odenberg (m)	
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	18
Ajournering	19
Återupptagna förhandlingar	19
4 § Bordläggning	19
5 § Anmälan om interpellationer	
1992/93:84 av Per-Richard Molén (m) om visst uttalande av miljöminister Olof Johansson i dansk TV	20
1992/93:85 av Lena Klevenås (s) om den ekonomiska tillväxten som målsättning	20
1992/93:86 av Johnny Ahlqvist (s) om arbetsrätt	21
1992/93:87 av Viola Furubjelke (s) om Sveriges stöd till fredsprocessen i El Salvador	23
6 § Anmälan om frågor	
1992/93:394 av Nils-Olof Gustafsson (s) om utredning om sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna	24
1992/93:395 av Carl Fredrik Graf (m) om antalet ledamöter i landstingsfullmäktige	24
1992/93:396 av Alf Eriksson (s) om de svenska offren för färjeolyckan i Östersjön	24
1992/93:397 av Bertil Danielsson (m) om beskattningen av lant- och skogsbrukares insatskapital	25
1992/93:398 av Ingrid Andersson (s) om Socialstyrelsens tillsynsverksamhet	25
1992/93:399 av Ivar Franzén (c) om färjeolyckan i Östersjön	26
1992/93:400 av Berith Eriksson (v) om möjlighet till gymnasie- studier för asylsökande barn	26
1992/93:401 av Berith Eriksson (v) om samisk referensgrupp i EG-förhandlingarna	26
1992/93:402 av Olle Schmidt (fp) om miljöprovningen av Öresundsbron	27
1992/93:403 av Göte Jonsson (m) om provanställning	27

1992/93:404 av Inger René (m) om villkoren för allemanssparrandet	27
1992/93:405 av Berith Eriksson (v) om nödutfodring av renar	27
1992/93:406 av Berith Eriksson (v) om utvisning till tredje land	28
1992/93:407 av Carl Olov Persson (kds) om offentligt ägande av mark	28
1992/93:408 av Kristina Svensson (s) om stödet för mänskliga rättigheter i Burma	28
1992/93:409 av Åke Selberg (s) om betessituationen för renar	28
1992/93:410 av Claus Zaar (nyd) om resegarantin	29
1992/93:411 av Tage Pålsson (c) om åtgärder för att förhindra sedelförfalskning	29
1992/93:412 av Robert Jousma (nyd) om lärlingsutbildning . .	29